

Avrupa Yönetişimi ve Ulusaltı Yönetimlerin Ulusötesi Ağ Faaliyetleri*

European Governance and Transnational Networking
of Subnational Authorities

Strategic Public Management Journal
Volume 4, Issue 7, pp. 59-82
2018 (1)
DOI: 10.25069/spmj.431112
Received: 05.06.2018
Accepted: 10.08.2018
© The Author(s) 2018
For reprints and permissions:
<http://dergipark.gov.tr/spmj>

Selçuk MUTLU¹

Yüksel DEMİRKAYA²

Öz

Literatürde ulusaltı yönetimlerin ulusötesi ağ faaliyetleri (transnational networking)- yerel ve bölgesel yönetimlerin muadilleri ile işbirliği ve ortaklık bağlamında çeşitli etkileşim süreçleri içine girmesi- AB yönetişiminin dikkat çeken unsurlarından biri olarak değerlendirilebilmektedir. Bu bağlamda söz konusu ağ faaliyetlerinin ulusaltı yönetimlerin AB yönetim süreçlerine dahil olmalarında kolaylaştırıcı bir rol üstlendiği ifade edilebilmektedir.

Bununla birlikte, ulusaltı yönetimlerin karşılıklı bilgi paylaşımı, işbirliği, ortak proje geliştirme, en iyi uygulama paylaşımı, lobi faaliyetleri yürütme, finansal kaynaklara erişim gibi amaçlarla bir araya geldikleri ve ağ faaliyeti gerçekleştirdikleri belirtilebilirken, bu yolla söz konusu idarelerin AB yönetim süreçleri içinde hareketlilik kazandıkları, etkileşim ve görünürlüklerini arttırdıkları tartışılabilir.

Bu çalışma çerçevesinde ulusaltı yönetimler ve AB yönetişimine ilişkin bağlam yönetim ağları perspektifinden tartışılmakta; farklı yaklaşımlara dair değerlendirmeler vurgulanırken, bu alanda yapılacak çalışmaların yerel yönetim literatürüne sağlayacağı katkı ele alınmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yönetişim, Yerel Yönetimler, Ağlar

Abstract

In the literature, transnational networking of subnational authorities - involvement of local and regional governments with their counterparts in various interaction processes in the context of cooperation and partnership - can be regarded as one of the recent notable elements of EU governance. In this respect, this kind of network activities implies a facilitating role for engagement of subnational authorities in EU governance processes.

Furthermore, it is argued that subnational authorities come together for networking activities such as mutual information sharing, cooperation, joint project development, best practices exchange, lobbying activities, access to financial resources and in this regard some studies consider that these authorities are getting active in the EU governance processes, and they may find some opportunities to enhance their interaction and visibility.

Within the scope of this paper, the context related to EU governance and subnational authorities is discussed through the perspective of governance networks as indicating the analysis of various approaches, and the contribution of the studies to be done in this field to local government literature is appraised.

Keywords: Governance, Local Governments, Networks

* Bu makale, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Prof. Dr. Yüksel DEMİRKAYA'nın danışmanlığında Selçuk MUTLU tarafından yazılmış olan doktora tezinden üretilmiştir.

¹ Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yerel Yönetimler ABD, Yerel Yönetimler ve Kent Politikaları Bilim Dalı, selmutlu@gmail.com

² Prof. Dr., Marmara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, ydemirkaya@marmara.edu.tr

GİRİŞ

Literatürde ulusaltı yönetimlerin görünürlük ve hareketlilik kazanma, etkileşim sağlama, karşılıklı bilgi paylaşımı, işbirliği, ortak proje geliştirme, en iyi uygulama paylaşımı, lobi faaliyetleri yürütme, finansal kaynaklara erişim gibi amaçlarla bir araya geldikleri ve ağ faaliyeti (*networking*) gerçekleştirdikleri yapılar için oldukça çeşitlilik arz eden tanımlamalar kullanılmaktadır.

Ulusaltı yönetimler arası ağlar [*inter-subnational networks*] (Happaerts, 2008), devlet-altı ağlar [*sub-state networks*] (Sánchez, 2008), ulusaltı yönetimlerin ulusötesi ağları [*transnational networks of subnational governments*] (Setzer, 2009) ve ulusötesi belediye ağları [*transnational municipal networks*] (Kern ve Bulkeley, 2009) gibi doğrudan terim kullanımları mevcut olmakla birlikte; yerel yönetimlerin aralarında meydana getirdikleri bu yapıların “siyasa ağları” [*policy networks*] (Börzel, 1997; Peterson, 2003) ya da “yönetişim ağları” [*governance networks*] (Klijn, 2008; Torfing, 2007) gibi kavramlar altında da değerlendirilebildiği belirtilebilir.

Avrupa’daki ulusaltı yönetimlerin meydana getirdiği ağların kökenlerini ortaçağın “Hansa Birliği” örneğinde olduğu gibi oldukça eskiye dayandıran görüşler (Kaiser, Leucht ve Gehler, 2010, s. 6; Kern ve Bulkeley, 2009, s. 309; Lefèvre ve d’Albergo, 2007, s. 317) bulunmakla birlikte; özellikle 1990’larda küreselleşme (Castells, 2005; Sassen, 2005, ss. 27,43) yeni kamu yönetimi, yönetişim (Ansell, 2000; Happaerts, 2008; Le Galès, 2002; Schultze, 2003), Avrupa bütünleşmesi ve yerelleşme politikalarının hız kazanmasının (Börzel ve Heard-Lauréote, 2009; Checkel, 2006; Héritier ve Lehmkuhl, 2008), ulusaltı yönetimlerin ulusötesi arenadaki görünürlüğü ve hareketliliğinde etkili olduğu ve söz konusu ağların sayısının hızla artış gösterdiği (Acuto, Morissette ve Tsouros, 2017, s. 16) literatürde sıklıkla yer bulmaktadır.

Öte yandan, özellikle ulusaltı katmanın yönetişim ağları meydana getirerek Avrupa siyasa oluşturma sürecinde hareketlilik kazanmalarına yönelik yaklaşımlar Avrupa yönetişim literatüründe sıklıkla dile getirilmiştir (Goldsmith, 1993, Hooghe, 1995; Hooghe ve Marks, 1996; Marks ve diğerleri, 1996; Ansell, Parsons ve Darden, 1997; Börzel, 1997; Jeffery, 1997; Bomberg ve Peterson, 1998).

Bu çerçevede, ulusaltı yönetimlerin kendi aralarında meydana getirdiği ağsal bağlantı ve etkileşimlerin ortaya çıkışının “yeni” olarak nitelendirilmesi pek mümkün gözükmezken; küreselleşme, yeni kamu yönetimi, yönetişim, Avrupa bütünleşmesi ve yerelleşme gibi yaklaşımlar ile ulusaltı aktörlerin ve onların meydana getirdiği yapıların “yeni” yapı, bağlam ve süreçlerin öznesi olabildiği tartışılabilecektir.

Çalışmada kent ağları gibi literatürde görece yeni bir çalışma sahasının ve yaşanmış deneyimlerin daha derinlikli ve daha detaylı bir şekilde anlaşılması açısından nitel araştırma yönteminin doküman analizi şeklindeki veri toplama aracından yararlanılmıştır. Börzel (1998, s. 255), AB yönetişim ve siyasa ağları literatüründe nitel yöntemin daha ziyade süreç odaklı bir yaklaşım ile etkileşimlerin yapısı kadar içeriğini de vurguladığını belirtmektedir. Klijn (2008) da, Avrupa literatürünün benzer şekilde söylem veya vak’a analizleri yoluyla nitel yönetime odaklandığını bildirmektedir. Bu doğrultuda çalışma konusunun AB ile yerel düzey arasındaki aktör ve kurum ilişkilerini ve bunların birbirleri ile etkileşimlerinin yapısı ve süreçlerini içermesi bağlamında, nitel yöntem tercih edilmiştir. Ayrıca, araştırılan alanda oluşturulmuş yapı ve

özelliklerinin, alanın genel karakteristikler sunmamasının, aksine özellikli bir yapı arz etmesinin nitel araştırma gereğini güçlendirdiği ifade edilebilir.

Çalışma içeriğinde öncelikle AB yönetişimi kapsamında ulusaltı düzeyde yer alan yönetimlerin konumu, ortaya çıkan etkileşimler ve ilgili süreçler ele alınmıştır. Ardından AB kamu yönetim yapısı içinde söz konusu ulusaltı yönetimlerin hangi süreç ve etkileşimler bağlamında yönetim ağları meydana getirdikleri tartışılmıştır. Devamında AB yerel yönetimlerinin bu ağlar vasıtası ile ortaya koydukları ulusötesi düzeye geçen ağ faaliyetleri odağa alınmıştır. Söz konusu ağsal faaliyetler ise lobi faaliyetleri yürütme, finansal kaynaklara erişime yönelik ortak proje geliştirme gibi hareketlilik yönlü olduğu gibi; karşılıklı bilgi paylaşımı, işbirliği, en iyi uygulama paylaşımı, görünürlük kazanma gibi etkileşim yönlü olarak da irdelenmiştir. Nihai olarak sonuç bölümünde ilgili tespitler özetlenirken, söz konusu ulusaltı yönetim ağlarının AB yönetim sistemi içinde ortaya çıkışlarına ilişkin birbirleri ile kesişen, yukarıdan aşağıya ve aşağıdan yukarıya etkileşim gösteren üç kapsam düzeyi ortaya çıkmıştır.

1. AB YÖNETİŞİMİ VE ULUSALTI YÖNETİMLER

Yönetişim yaklaşımlarının; köklü ekonomik, sosyal ve teknolojik değişimler deneyimleyen küreselleşmiş bir dünyada, yönetme ve karar alma süreçleri ile bu süreçlere dâhil olan aktörler üzerinde dikkat çekici etkiler meydana getirdiği belirtilebilir.

Söz konusu dikkat çekici etkilerin; yerleşme gündemi, katılım süreçleri, devlet-dışı yapıların gelişimi ve bir aktör olarak yönetsel süreçlerde rol alması gibi bağlam ve süreçler üzerinde de görüldüğü ifade edilebilir. Warleigh'in (2006, s. 77) deyişi ile "ağır kurumsallaştırma ve hiyerarşi altında politika yapma", modası geçmiş yöntemler olarak sunulmaktadır.

Bozlağan ve Demirkaya (2005, ss. 499-511) yeni kamu yönetiminin temel yaklaşımlarından birinin şüphesiz yerel yönetimlerin güçlendirilmesi olduğunu belirtirken; yeni kamu yönetimi anlayışı, Avrupa Birliği'nin yerleşme siyasalarını şekillendirici ana unsurlardan biri olarak değerlendirilebilmektedir (Demirkaya, 2008, s. 29). Bu bağlamda, Wollmann ve Thurmaier (2012, s. 200) de yeni kamu yönetiminden yayılan etkinin yönetim temelli aktör ağlarının yaygınlaşmasında belirleyici olduğunun altını çizmektedir.

Diğer taraftan söz konusu dinamiklerin, Avrupa'nın da yerleşme siyasaları üzerinde etkili olduğu değerlendirilebilir. Özellikle, yönetim perspektifinden ele alındığında farklı dinamik ve refleksler ile hareket eden, ulusaltı yönetimlerin AB politika süreçlerinde daha fazla hareketlilik kazanmasında ve kendi aralarındaki etkileşimlerini arttırmalarında ağlar gibi aktör ve örgüt formlarının dikkat çekmeye başladığı literatürde (Börzel ve Heard-Lauréote, 2009; Checkel, 2006; Héritier ve Lehmkuhl, 2008; Jordan, 2001; Perkmann, 2003; Rosamond, 2009) sıklıkla yer bulabilmektedir.

AB'nin, bir taraftan müktesebatin uygulanması yoluyla etkileşim meydana getirdiği, kentlerin de kendi çıkarlarını AB düzeyinde maksimize edecek ortaklık ve işbirliği esaslı, esnek, hareketlilik gücü yüksek yönetim yapılarına dâhil olma ihtiyacını duyduğu ifade edilebilir. Bu yeni durumun, AB ile ulusaltı yönetimler arasındaki ilişkilerin yeni bir boyut kazanması anlamında dikkat çekici olduğu dile getirilebilir.

Diğer bir ifade ile AB kamu yönetim yapısının (EU polity) özellikle tek pazar uygulaması ile değişiklikler ve yeniliklere kapısını açtığı belirtilebilir. Bu durumda ulusüstü katmanın özellikle Komisyon eliyle birçok yeni siyasa uygulamaya aldığı görülebilmektedir. Yerel yönetimler de söz konusu müktesebatın kimi zaman uygulayıcısı kimi zaman denetleyicisi konumunda olabilmektedir. Dolayısıyla yerel yönetimlerin ulusüstü katmandan yayılan siyasalar açısından dolaylı ve dolaysız olarak etkiler altında kaldığı dile getirilebilir.

Gerek müktesebat tarafında gerekse bölgesel siyasa, çevre siyaseti vb. birçok alanda yürütülen programlar ulusaltı katmanda hareketlilik meydana getirmektedir. Bu hareketlilik yerel yönetimlerde AB vizyonu oluşturmak, birleşmek, stratejiler geliştirmek, projeler ortaya çıkarmak gibi birçok şekilde tezahür edebilmektedir. Böylece yerel yönetimler gerek AB Komisyonu gibi yapılarla sürekli etkileşim içinde olma ihtiyacı duymakta gerekse kendi aralarında tecrübe paylaşımı ve ortaklık yapma gibi etkileşimleri arttırabilmektedir.

Bu bağlamda bireysel kapasitesi ile hareket eden yerel yönetimler olduğu gibi, ulusal yerel yönetim birlikleri ve diğer çatı örgütler nezdinde hareketlilik kazananlar ile EURO CITIES (*European Cities Network*), Avrupa Belediyeler ve Bölgeler Konseyi (*CEMR-Council of European Municipalities and Regions*), Avrupa Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi (*CLRAE- Congress of Local and Regional Authorities of Europe*), Avrupa Bölgeler Birliği (*AER- Association of European Regions*) ve hatta Bölgeler Komitesi ile diğer sınırları, ulusötesi ağlara dâhil olan yerel yönetimler gözlemlenebilmektedir.

Böylece, AB yönetim yapısı içinde dikey ve yatay etkileşimler bağlamında hareketlilik kazanan, AB'nin ulusal yönetimler yanında gerek meşruiyet sahasını genişletmek gerekse yerel bilgiye doğrudan ulaşabilmek için desteklediği, yönetim sisteminin yeni aktörleri olarak gördüğü, lobi faaliyetleri yapan, çıkarları temsil eden kanallar ve çeşitli ittifakların söz konusu olduğu tartışılabilir. Diğer bir ifade ile yerel yönetimlerin kendi aralarındaki bağlantı, ilişki ve ittifaklarının vücut bulduğu ağsal yapıların söz konusu yeni koşullarda daha fazla devreye girdiği irdelenebilir.

Bu bağlamda literatürde (Ansell, 2000; Bruszt, 2008; Fleurke ve Willemsse, 2006; Happaerts, 2008; Kübler ve Pagano, 2012; Le Galès, 2002; Leitner, Pavlik ve Sheppard, 2002; Schultze, 2003) yerel yönetim ağlarının küreselleşme, yönetim ve Avrupalılaştırma olgusunun meydana getirdiği dinamikler aracılığıyla görünürlük kazanan aktörler olarak nitelendirildiği müşahade edilmektedir.

Beyaz Kitap (Commission of the European Communities, 2001); ağları Avrupa düzeyinde ve uluslararası arenada bireyler ve/veya topluluklar, bölgesel ve yerel yönetimler, işletmeler, idareler, araştırma kuruluşları gibi yapıların birbirileri ile hiyerarşik olmayan bir etkileşimi olarak değerlendirdiğini kayıtlamaktadır. Bu ağlar içindeki her katılımcı, ortak amacın gerçekleşmesinde ihtiyaç duyulan kaynaklardan birini teşkil edebilmektedir. Bu bağlamda Komisyon'un, ağların karar alma ve uygulama süreçlerine daha fazla katılımları için proaktif ve sistematik bir yaklaşım geliştirdiği tartışılabilir. Ayrıca, bölgesel ve yerel aktörler başta olmak üzere ulusötesi işbirliğinin bir çerçeve kazanmasının Komisyon'un temel yaklaşımlarından biri olduğu ifade edilebilir.

Bir tarafta AB'nin yeni siyasa alanları ile karşı karşıya kalması ve buna bağlı olarak siyasa eşgüdümüne gittikçe artan ihtiyacın (Eberlein ve Newman, 2008, ss. 25-52); diğer tarafta siyasi

kapasitenin ve siyasa etkililiğinin artırılması gereğinin (Héritier, 2003) yönetim ağlarının Avrupa yönetişimi içinde daha fazla gündeme gelmesini tetiklediği dile getirilebilir. Bu bağlamda hiyerarşik olmayan bir ağ yönetişimi sistemi içinde AB'nin bir “yönetişim dönüşü” yaşadığı ifade edilebilmektedir (Kohler-Koch ve Rittberger, 2006).

2. YÖNETİŞİM AĞLARI VE ULUSALTI YÖNETİMLER

Yönetişim ağları yazınında konsept, kavram ve yaklaşımlar açısından iç içe geçmişlikler ve farklılıklar söz konusu olabilmektedir. Bu noktada Börzel (2011, s. 49) ağlar hakkındaki yaklaşımları; ağları çıkar aracılığının bir türü olarak değerlendiren yaklaşımlar ile yönetişimin yeni bir biçimi olarak da ele alan yaklaşımlar şeklinde ayırabileceğimizi ifade etmektedir.

Çıkar aracılığı yaklaşımında, siyasa topluluklarından mesleki ağlara, hükümetlerarası ağlara, üretici ağlarına ve en sonunda tematik ağlara uzanan bir devamlı gelişim dizisi söz konusu edilmektedir. Yine siyasa ağlarını birbirinden ayırmak için dört boyut tanımlanmıştır: Üyelik (katılımcı sayısı, çıkar tipi), bütünleşme (etkileşim sıklığı, devamlılık, konsensüs), kaynaklar (ağ içinde kaynakların dağılımı) ve güç (Marsh ve Rhodes, 1992, s. 251).

Sørensen and Torfing (2007) ise yönetim ağları çalışmalarını iki nesle ayırarak ele almaktadır. Birinci nesil araştırmaların, ağların yeni bir fenomen olmasına bağlı olarak, daha ziyade ağların varlığını kanıtlamaya dönük araştırmalar olduğu ifade edilmektedir. İkinci nesil çalışmaların ise, ağların yeni yönetim formlarından biri olduğunu kabul ederek; ağların potansiyeli, dinamikleri, demokrasi zeminindeki pozisyonları gibi konulara odaklanıldığı belirtilmektedir.

Siyasa ağları ya da yönetim ağları literatüründe ağsal yapılanmaların, siyasa oluşturma süreçlerinde çıkarların yatay eşgüdümünü etkin hale getirdiği (Börzel, 1998, s. 266), paydaşların yukarıdan-aşağıya, aşağıdan yukarıya, dikey ve yatay etkileşimlerini öne çıkarttığı (Bache, 2003, s. 15), hatta bazı durumlarda hiyerarşinin karmaşık siyasa amaçlarına ulaşılması bağlamında alternatif araçlar sunabildiği ileri sürülebilmektedir (Jordan ve Schout, 2006, s. 7).

Yönetişimin bir formu olarak ele alındığında ise yönetim ağları; kamusal, özel ve sivil toplum aktörlerinin siyasaların düzenlenmesi, karara bağlanması ve uygulanması aşamalarında katılım göstermelerini ifade edebilmektedir. Meuleman (2008, s. 13) yönetişimin bu formunu “melez” olarak nitelendirmektedir. Yönetişimin ağ formu itibarıyla, devlet-dışı aktörlerin kamu siyasalarının belirlenmesi ve uygulanması süreçlerine daha fazla angaje olabilecekleri dile getirilebilmektedir.

Yönetişimin yeni formuna ilişkin teoride (Jones, Hesterly ve Borgatti, 1997; Christiansen, Føllesdal ve Piattoni, 2003; Klijn ve Skelcher, 2007; Börzel ve Heard-Lauréote, 2009) yukarıdan yasal olarak tanınmış güç ve yetkiler ya da buyurucu yapılar ile yukarıdan aşağıya kontrol üzerine kurulmuş klasik yönetim metotları dışlanabilmektedir. Aksine kendi çıkarlarını savunan, adem-i merkezleşmiş aktörlerden meydana gelen yatay ağlar desteklenmektedir. Böylece, yönetişimin yatay boyutu hareket kazanabilmektedir. Temel amaçlardan biri bölgesel, yerel, devlet-dışı aktörlerin karar alma süreçlerine daha fazla dâhil olmasıdır. Bu şekilde, katılım sürecinin daha geniş bir kapsayıcılığa ulaşması hedeflenmektedir.

Newig, Günther ve Pahl-Wostl'ün (2010) analiz ettiği üzere yeni yönetim formu olarak yönetim ağları bazı eylemsel nitelikler barındırabilmektedir. Öğrenme, görüşme ve tartışma, ikna etme, çıkar ve tercihleri değiştirmeye yönelik nedenler sunma bunlar arasında gösterilebilir. Bu eylemlerin sonunda rasyonelleştirme süreci işletilerek bir fikir birliğine ulaşılması beklenmektedir. Yönetim ağlarının söz konusu eylemsel niteliklerinin; özellikle en iyi uygulamaların paylaşılması, benchmarking uygulamaları gibi açılardan belli bir yakınsama getireceği savlanmaktadır.

Yönetim ağlarının, farklı aktörler ve kurumlar arasında geliştirilecek eşgüdüm ve işbirlikleri için kapsayıcı bir çatı sunduğu değerlendirilmektedir. Pratik bir örnek itibarıyla AB Komisyonu'nun yönetim ağlarını teşvik eden yaklaşımından söz edilebilir. Komisyon'un böyle yaklaşım benimsemesine ilişkin motivasyonlardan birinin ulusaltı katman üzerinde belli ölçüde dolaylı bir yönlendirme gücü elde etme olduğu da ileri sürülebilir. Komisyonun ulusal katmanda görece zayıf olan konumunu bir ölçüde dengelemek ve ulus devletlerin öne sürdüğü engelleri aşabilmek için ulusaltı katman yönetimlerinin AB düzeyinde sahip oldukları rolü genişletmek söz konusu motivasyonun bir parçası olarak nitelendirilebilir.

Bununla birlikte, Avrupalılaşıma sürecinde gönüllüğe dayalı ve hiyerarşik olmayan yapılanmaların bir boyut kazandığı tartışılabilir. Zira kimi dönemde ulusal ve ulusüstü katman arasındaki ilişkiler çeşitli tıkanıklıklara sahne olabilmektedir. Yönetim ağları gibi esnek yapılar görece yumuşak bir geçişle AB'den yayılan politikaların veya etkilerin ulusal arenada zemin bulmasını sağlayabilmektedir.

Kourtikakis (2005) yaptığı çalışmada, Komisyon'un üye devletlerin direktifleri uygulayıp uygulamadıkları hususunda gerçekleştirdiği izleme ve değerlendirme sürecini incelemektedir. Çalışmada, Komisyon'un yeterli bilgiye ulaşamama ve kapasitesinin sınırlılığı gibi iki önemli sorunla karşılaştığını tespit etmektedir. Bu nedenle de Komisyon'un, sıklıkla lobi grupları ve vatandaşlardan oluşan ağ yapıları ile düzenleyici kurumlar ve mülki hizmet birimleri gibi kamusal yapılardan yararlanmaya çalıştığını belirtmektedir. Sonuç itibarıyla, yönetim ağlarının AB müktesebatının uygulaması hususunda Komisyonun partnerlerinden biri haline gelebildiği değerlendirilmektedir.

Komisyon, yönetim ağları ile arasında çeşitli mekanizmalar tesis edebilmektedir. Yönetim ağları, Komisyon ile ulusal yönetim birimleri ve devlet-dışı aktörler arasındaki ilişkiler açısından aracılık edebilmektedir. Bu ağlar bazı durumlarda özel sektörün lobi grupları olabildiği gibi bazı durumlarda bölgesel ve yerel yönetimler olabilmektedir.

Bu bağlamda yönetim ağları gerek Komisyon'a bilgi taşıyarak gerekse karşılıklı destek ve işbirliği çerçevesinde müktesebatın uygulanışına yönelik belli bir işlev kazanabilmektedir. Bu durumda söz konusu işlev, belli bir boyutu ile merkezilikten uzak ve daha yatay mekanizmaları içerebilmektedir.

Bunun yanında ulusal ve ulusaltı katman, konulan kuralların ve uygulamak zorunda olduğu müktesebatın ne olduğuna, nasıl uygulanacağına, en iyi uygulamaların neler olabileceğine vs. ilişkin bildirim ve kendi uygulamalarını ve çözümlerini geri bildirim yoluyla iletmeye ihtiyaç duyabilmektedir. Ayrıca, kendisi gibi diğer uygulayıcılarla etkileşim halinde olmak isteyebilmektedir. Bu doğrultuda tecrübe paylaşımı esasına dayalı birçok ağ

oluşturulabilmektedir. Söz konusu iki yönlü perspektiften, çok katmanlılık çerçevesinde ağlar içinde hareket etmeye yönelik bir refleks olduğu da ifade edilebilir.

Komisyon'un yetki ve kapasitesini arttırmak için kullandığı bir araç olduğu yönünde eleştiriler (Cram, 2011, s. 649) söz konusu olmakla birlikte; yönetim ağlarının, yönetimin hiyerarşi ve piyasa temelli formuna (Börzel, 1997; Börzel 1998; Raab ve Kenis, 2007; Rhodes, 1996) ve merkez karar alıcıların onları etkin ve meşru kabul etmelerine (Torfing ve Sørensen, 2014, s. 41) göre yeni bir yönetim formu olarak tanımlanan ağ yönetiminin bir parçası olarak da görüldüğü dile getirilebilir.

Bununla birlikte literatürde yönetim ağlarına getirilen eleştirileri üç ana başlıkta toplamak mümkündür: meşruiyet, etkililik ve hesapverebilirlik. Bu üç gündem kendi arasında birbiri ile geçişkenlik arz etmektedir.

Bunlardan birincisi olan meşruiyet sorunu ele alındığında gerek girdi bazında gerekse çıktı bazında değerlendirilebilmektedir. Girdi olarak meşruiyet sorunu, paydaşların kurallara uygun seçiminden temsil kabiliyetlerine kadar geniş bir sorun alanını kapsamaktadır. Ayrıca girdilerin şeffaflığı ve bu girdiler ile ilgili hesapverebilirlik boyutu ayrıca önem arz etmektedir. Çıktılara bağlı meşruiyet kapsamında, çıktıların ortaya koyduğu etkililik ve sorun çözme kapasitesi ön plana çıkmaktadır (Bäckstrand, 2006, ss. 294-296).

Sonuç odaklı performans kriterlerine uygunluk, kamuoyu izlenebilirliğinin sağlanması gibi parametreler de çıktısız meşruiyetin gereklilikleri arasında gösterilebilir (Pierre, Røiseland ve Gustavsén, 2011). Bu meşruiyet gerekleri, yönetim ağları gibi hiyerarşik olmayan ve görece gevşek yapılanmalar açısından eleştiri konusu edilebilir. Bilhassa birçok farklı aktörün varlığı ve çok merkezlilik gibi özellikler zaten karmaşıklık gösteren süreçler açısından kurumsallık oluşturmada çeşitli meydan okumaları tetikleyebilir. Bu durum, etkililik ve izleme süreçleri açısından da kurumsallıktan yoksun ya da sınırlı kapasiteli yapılarda eleştirilerin odaklandığı noktaları ifade edebilir.

Geleneksel hiyerarşik hesapverebilirlik mekanizmalarının işletilmesi de yönetim ağları ile ilgili eleştirilerin önemli noktalarından birini teşkil etmektedir. Buna yönelik karşı argüman olarak Stoker (2006, s. 48), oy pusulalarının ötesinde bir "kamusal rıza"nın günümüz teknolojisi ile elde edilmesi zaman almayan, esnek bir kavram haline dönüştüğünü ifade etmektedir. Bununla birlikte Brender, Yzeiraj ve Dupuy'un (2017) İsviçre belediyelerinin hizmetleri ile ilgili yaptığı araştırmada, ağ yönelimli yönetim mekanizmalarından hesapverebilirlik ve risk yönetimi açıkları nedeniyle daha merkezi bir sisteme geçiş baskısı olduğu dile getirilmektedir.

Klijn ve Koppenjan (2000, s. 137) ise yönetim ağlarına getirilen eleştirileri AB yönetimi örneğinden hareketle beş başlık altında toplamaktadır:

1. Yönetim ağları için henüz üzerinde tam anlamıyla mutabık kalınmış bir teorik çerçeveden bahsetmek mümkün görünmemektedir.
2. Açıklayıcılık gücü zayıf bulunmaktadır. Aşırı tanımlayıcı yaklaşım, örneğin ele alınabilecek AB siyasa süreçlerinin çıktılarını açıklamakta yetersiz kalmasına neden olmaktadır.

3. Çatışma, güç ve güç farklılıklarını göz ardı etmektedir. Yine örneğin AB siyasa süreçleri ele alındığında, bu süreçlerin önemini hafifletmektedir.
4. Ölçme ve değerlendirme yapmak için yeterli bir çerçeve sunmamaktadır. Benzer şekilde örneğin AB karar alma süreçlerinde ağsal yapılanmaların fiili etkisi ölçülememektedir.
5. Hükümetlerin kamu çıkarını koruyucu rolü göz ardı edilmektedir. Aynı örnekten hareketle AB'ye üye devletlerin kamusal gücü diğer örgütlerle neredeyse eş tutulmaktadır.

Yönetişim ağlarına getirilen önemli eleştirilerden biri devlet gücünün ve ağ içindeki bir oyuncu olarak kamusal aktörlerin diğer aktörlerle eş tutulmasıdır. Bu durum, özellikle demokratik meşruiyet ve hesap verebilirlik açısından yönetim ağlarının eleştiri almasına neden olabilmektedir (Papadopoulos, 2007, ss. 469-486; Héritier ve Lehmkuhl, 2008, ss. 1-17).

Klijn ve Koppenjan'a (2000, s. 151) göre, kamu siyasasında seçmen tercihlerinin toplulaştırılması (*aggregation of preferences of voter*) yaklaşımının doğurduğu sorunlar oldukça bilindikdir. Nispi temsil, açıklık, hakkaniyet, tarafsızlık, güvenilirlik ve benzeri kriterler genel çıkarın temsili kavramını daha anlamlı kılabilir.

Bu bağlamda olmak üzere, aktörlerin geleneksel rollerinin yeniden tanımlanması gerektiği vurgulanmaktadır. Dolayısıyla, klasik kamu yönetimine ait analitik gözlüklerle bakıldığında uyum göstermeyen hususlar eleştiri haline gelebilmektedir. Genel çıkarın ne anlama gelebileceğine ilişkin bakış farklılığı, bunun örneği olarak gösterilebilmektedir.

Bunlara ek olarak; ağların "yönetebilirlik" (*governability*) ve cevap verebilirlik (*responsiveness*) kapasiteleri eleştirel yaklaşımların diğer boyutları olarak sunulabilir. Merkezden idare ve sevk ile gücün toplulaştırılmasını gerektirebilecek acil çözüm bekleyen sorunlar karşısında dağınık bir yapısal arz eden ağların yönetme ve cevap verebilme kapasitesi ne kadar yeterlidir? Siyasi partiler vb. geleneksel ara kurum ve örgütler, yönetişimin ağ formu kapsamında resmin neresinde kendilerine yer bulmaktadır? (Van Kersbergen ve Van Waarden, 2004, ss. 155-160)

Özellikle yönetimde demokratik hesapverebilirlik üzerine çalışmalar yapmış olan Papadopoulos da (2010) ağları zayıf görünürlükleri ve demokratik çevrimden ayrık olmaları gibi nedenlerle eleştirebilmekte ve "hesapverebilen yönetim" in "demokratik yönetim" le aynı anlama gelemeyeceğini ifade etmektedir.

Ayrıca Smismans'ın (2006) yaptığı araştırmanın sonuçları göre daha yatay ve heterarşik yönetimler normatif demokrasi açısından otomatik olarak daha katılımcı bir demokrasi örneği göstermemektedir.

Sonuç olarak, yönetim ağlarına yönelik en önemli eleştiri hususlarını "sürece ne kadar aktörün dahil olması gerektiği, çok sayıda aktörün yer aldığı bir yapıda eşgüdümün ne kadar etkin olacağı, temsili demokrasiye uygunluk, hesap verilebilirliğin nasıl sağlanacağı, çıktılarının önceden tahmin edilebilirliği gibi kısaca "ağ başarısızlıkları" olarak nitelendirilebilecek konular oluşturmakta iken; bunlara karşı ağların demokrasi ile vatandaş arasındaki boşluğu doldurduğu ve klasik temsili demokrasiyi güçlendirdiği, yalnızca seçimlere bağlı olmayan yeni hesap verebilirlik kanalları açtığı gibi konular karşı argümanlar olarak sunulabilmektedir.

3. ULUSALTI YÖNETİMLERİN ULUSÖTESİ AĞ FAALİYETLERİ

Avrupa yönetişimine ilişkin literatürde yönetim ağlarının AB siyasa oluşturma süreci üzerindeki etkileri bakımından ele alındığı görülmektedir. Özellikle ulusaltı katmanın yönetim ağları meydana getirerek Avrupa siyasa oluşturma sürecinde etki kazanmaları daha 1990'lı yıllarda Avrupa yönetim literatüründe sıklıkla dile getirilmiştir (Hooghe, 1995; Hooghe ve Marks, 1996; Marks ve diğerleri, 1996; Ansell, Parsons ve Darden, 1997; Börzel, 1997; Jeffery, 1997; Bomberg ve Peterson, 1998).

Yönetişim ağlarının ulusüstü katman ile özellikle Komisyon nezdinde ve ulusaltı katman ile doğrudan ilişkiler geliştirebilmesi, onların siyasa süreçlerinde bağımsız bir aktör olarak hareket etmeye başlamaları bağlamında dikkat çekmektedir. Şöyle ki AB'nin genel siyasası içinde yönetim ağlarının dikkat çekici bir muhatap olarak ele alınmaya başlaması ve yanı sıra siyasa belgelerinde de ağ oluşumlarının bizzat teşvik edilmesi, onların ulusal yönetimler yanında yeni ortaklar olarak algılanmalarına sebebiyet verebilmektedir.

Çok katmanlı yönetim sistemi, ulusaltı yönetimlerin ulusötesi ağ faaliyetleri açısından elverişli bir zemin sunabilmektedir. Zira bu sistem AB siyasa süreçlerinin katmanlar arasında yatay ve aktörler arasında dikey yayılımını da içermektedir (MacPhail, 2006, s. 59). Karşılıklı olarak birbirine bağımlı oldukları varsayılan söz konusu aktörler, karşılıklı görüşme ve tartışma (*deliberation*) süreçlerine dâhil olabilmekte, yalnızca izleyici ya da yönlendirici bir rol üstlenmekten ziyade kendi aralarında yönetim ağları meydana getirebilmektedir.

Falkner (1997), 1980'lerin ortalarından sonra AB siyasa süreçlerinde sayısız çıkar grubunun eş-aktör olarak sahneye çıktığını belirtmektedir. Bu gruplar daha çok lobi faaliyetleri ile ön plana çıksalar da, kamusal ve devlet-dışı aktörlerin karşılıklı görüşme ve tartışma süreçlerini işletebildikleri diğer etkileşim biçimleri de bulunabilmektedir.

Kuşkusuz, AB müktesebatının önemli bir bölümü uygulama açısından yerel ve bölgesel yönetimleri ilgilendirmektedir (CoR, 2003, [OJ/C128, 29.05.2003], s. 57). Bu yönetimlerin uygulamak zorunda oldukları siyasaların oluşturulma, izleme ve performans değerlendirme süreçlerine dâhil olmaması birçok dezavantajı beraberinde getirebilmektedir. Bu nedenle esnek yapıları, katılım genişliği, uzmanlıkları gibi nitelikler itibarıyla yönetim ağları yerel ve bölgesel yönetimlerin AB siyasa süreçlerine intibak etmesini kolaylaştırabilmektedir.

Bunun yanında, yerel ve bölgesel yönetimlerin siyasa süreçlerine intibak etmesini sağlayan Hooghe ve Marks'ın (2001, ss. 81-85) deyimiyle bazen tüm yerelliklere açık bazen yalnızca güçlülerin yararlanabildiği, bazılarının siyasal etki açısından güçlü bir kaldıraç oluşturduğu bazılarının ise sembolik kaldığı birçok "Avrupa'ya erişim kanalı" bulunmaktadır. Yönetişim ağlarının yanı sıra Bölgeler Komitesi, Bakanlar Konseyi, Komisyon'la bağlantılar ve Brüksel ofisleri bunlar arasında sayılabilir.

Bu çerçevede üç önemli faktörün ulusaltı yönetimlerin AB siyasa süreçlerine katılımını etkilediği tartışılabilir: ulusaltı yönetimin siyasi, idari, ekonomik ve sosyal gücü, siyasa alanının elverişliliği, yönetim ağlarının etkinliği.

Birinci faktör çerçevesinde ele alınabilecek şekilde; Jeffery (2000), ulusaltı yönetimlerin AB siyasa süreçlerindeki etkinliğini gösteren dört değişkenden söz etmektedir. Bunlardan birincisi, ulusaltı yönetimin anayasal pozisyonu itibarıyla sahip olduğu güç fazlaysa etki düzeyi artmaktadır. Bache (2004, ss. 155-156) Britanya ve Kettunen ve Kull (2009) ise Finlandiya, Estonya ile Almanya bölgesel ve yerel yönetimlerinin etkinliği üzerine yaptıkları araştırmalarda bu tespiti destekleyebilecek bazı sonuçlar elde edebilmiştir. Bu durumda merkezi hükümetin eşik tutucu rolünü hissettirmesine bağlı olarak ulusaltının hareketliliği sınırlı kalabilmektedir.

İkinci olarak, merkezi ve yerel yönetimlerarası ilişkilerin resmi yapısı, resmi olmayan yapılara göre daha etkili kanallar açabilmektedir. Bununla birlikte; yönetişim ağları literatüründe vurgulandığı üzere ulusaltı yönetimler bilgi, uzmanlık, meşruiyet gibi kaynaklara resmi ya da gayri resmi olsun her yapıda sahip olmaya devam edebilmektedir. Dolayısıyla, bu kaynakların AB karar alma süreçlerine erişimde belirgin bir etki meydana getirmeye devam edebileceği değerlendirilebilir.

Üçüncüsü; idari olarak süreçlere uyum sağlama, liderlik, işbirliği ve ortaklık geliştirme kapasitesidir. Piattoni (2014, s. 159) bu konuda Napoleonik mirasa sahip devletlerde siyasi liderliğin ve güçlü sivil toplum ilişkilerinin ulusaltı mobilizasyonu hızlandırabileceğini ifade etmektedir. Dördüncü ve son değişken ise; gelişmiş bir sivil toplumun, kimliğin, kentsel geleneklerin ve yaşamın, vizyonun vb. faktörlerin oluşturduğu meşruiyet ve sosyal sermaye olarak gösterilebilir (Jeffery (2000, ss. 14-18).

Dolayısıyla bu noktada, ulusaltı yönetimler arasında siyasa süreçlerine katılım açısından farklılaşmış durumların söz konusu olduğu görülmektedir. Brüksel’de ofis açabilenler ya da adem-i merkezileşmiş devletlerde olduğu gibi kendi ülke içi arenasında belli bir siyasi ve mali güce sahip olan ulusaltı yönetimlerin deneyimleri diğerlerinden farklı olabilmektedir. Bauer ve Becker de (2015, s. 433) sahip olunan beşeri ve mali gücün yerel ve bölgesel yönetimlerin etkileşim ve hareketlilik kapasitesini etkileyebileceğini belirtmektedir. Örnek olarak ele alındığında Almanya, Avusturya, Belçika gibi federal devletler ile İspanya gibi özerk bölgesel yapılanmaya sahip devletlerin ulusaltı yönetimlerinin AB karşısındaki pozisyonu farklılaşmış olabilmektedir.

1992 Maastrich Anlaşması gereğince, federe devlet bakanlarının AB Bakanlar Konseyi’nde temsil edilmeleri mümkündür. Federe devletler federal devletle yaptıkları anlaşmaya bağlı olarak temsil yetkisini kullanabilmektedir. Ayrıca, yasama yetkileri içine giren konularda AB ile doğrudan muhatap olmaları mümkün olabilmektedir.

Jeffery’nin (1998), Bavyera ve Saxony-Anhalt gibi Alman eyaletleri (*German Länder*) üzerine yaptığı araştırmaların sonuçlarına göre, eyaletin ekonomik ve siyasi gücü arttıkça AB ile işbirliği yapmaya pek yanaşmaması söz konusu olabilmektedir. Siyasi gücün AB ile paylaşılmak istenmemesi ya da yasa yapma yetkilerinin kırılmasından çekinilmesi gibi faktörler bunun sebebi olabilmektedir. Bununla birlikte, Saxony-Anhalt eyaletinde olduğu gibi yapısal fonlara duyulan ilgi AB ilişkilerinin geliştirilmesine verilen önemi arttırabilmektedir.

Yasama gücü olmayan ya da merkezi idare yapısının görece güçlü olduğu ülkelerin ulusaltı yönetimleri ise seslerini duyurabilmek için baskı örgütlerini, yönetişim ağlarını kullanarak ve lobi yaparak siyasa süreçlerine dahil olabilmektedir. Bu durumda, Avrupa Komisyonu’nun

yürüttüğü çalışma ve uzman gruplarına, komitelere, araştırma çalışmalarına katılım göstermek diğer bir yol olabilmektedir.

Yerel ve bölgesel yönetimlerin AB siyasa süreçlerine katılımını etkilediği görölen ikinci faktör ise, siyasa alanının elverişliliğidir. AB bu siyasa alanlarında belirlediği temel ilkeler ile -özellikle ortaklık ve işbirliği ilkeleri- ulusaltı yönetimlerin hareketlilik kazanmalarını sağlayabilmektedir. Örneğin bölgesel/uyum siyaseti, istihdam, sosyal siyaset vb. bunlar arasında sayılabilir. Bazı durumlarda ise çevre, sosyal politikalar ve sürdürülebilirlik gibi siyaset alanının kendi yapısı itibarıyla yerel düzeyde hareketlilik kazanılması, siyasetin etkinliği ile doğrudan ilişkili olabilmektedir (Borghetto ve Franchino, 2010). Bu durumda da, ulusaltı yönetimler özellikle sınıraşan (örneğin su kirliliği gibi) konularda etkinlik kazanabilmektedir. Sonuç itibarıyla, ulusaltı yönetimlerin AB siyasetleri içinde etkinliklerini arttırdıkları belirgin alanlar arasında bölgesel/uyum siyaseti, sosyal siyaset, istihdam, çevre ve sürdürülebilirlik siyasetleri ön plana çıkabilmektedir (Blom, Radulova ve Arnold, 2008, s. 20; Falkner, 2000, s. 106; Hanf ve O'Toole, 2003).

Yerindenlik ilkesiyle de ilişkili olarak; yerel ihtiyaç ve sorunlar hakkında en kapsamlı bilgiyi elinde tutan ulusaltı yönetimler, bölgesel siyasetin artan etkisi ile birlikte hareket alanlarını genişletme imkânı bulabilmektedir. Bölgesel siyaset, ulusaltı yönetimler kadar AB'nin de etkinliğini arttırdığı bir siyaset alanı olarak öne çıkabilmektedir.

1975 yılında Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu'nun (*European Regional Development Fund*) kurulması, 1986 yılında Tek Avrupa Senedi'nin (*Single European Act*) imzalanması ve 1988 yılında Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu'nda köklü bir reforma gidilmiş olması gibi olguların bölgesel siyasette ve onun önemli oyuncularından biri olan ulusaltı yönetimlerin hareketlilik kazanmasında etkili olduğu tartışılabilir. Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu'nun özellikle yerel kaynakları hedeflemesi, Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu'nun özellikle yerel kaynakları hedeflemesi, yerele hareketlilik kazandıran süreçlerden biri olarak ele alınabilir.

Bölgesel siyasetinin dikkat çeken ilkelerinden biri ortaklık prensibidir. Marks (1992, 1993), ortaklık prensibi bağlamında AB'nin çok katmanlı bir yönetim sistemine doğru evrildiğine şahitlik edildiğini belirtmektedir. Bauer ve Studinger (2011, ss. 3-4), Marks'ın hükümetlerarasıcı "devlet merkezli" yaklaşım ile yeni işlevselci "ulusüstü merkezli" yaklaşımı eleştirerek yeni bir Avrupa bütünleşmesi perspektifi sunduğunu ve böylece çok katmanlı yönetim tezinin ilk sürümünün temellerini attığını ifade etmektedir. Bu ilk sürümde Marks, her ne kadar AB yapısal fonlarının kullanımı için çok katmanlı bir yapı vurgusu yapıyorsa da, daha sonra tüm AB sistemi için çok katmanlılık vurgusu ağırlık kazanmıştır (Hooghe ve Marks, 2001; Bache ve Flinders, 2004).

Bununla birlikte, 2014-2020 döneminde artan önemine binaen Avrupa Teritoryal İşbirliği siyaseti çerçevesinde oyun sahasının AB dışı sınırları da daha kapsar hale dönüştüğünden bahsedilebilir. AB adaylarına ve potansiyel aday ülkelere yönelik IPA (Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı-*Instrument for Pre-Accession*) ile üçüncü ülkelere yönelik ENPI (Avrupa Komşuluk ve Ortaklık Aracı-*European Neighbourhood and Partnership Instrument*) mali destek

araçları ve bunların altındaki onlarca sınırlanmış işbirliği programı oyunun yaygınlık kazanmasına vesile olabilmektedir.

Uyum siyaseti kapsamında yapısal fonlar ve yatırım fonları AB'nin yedi yıllık bütçe planlamaları çerçevesinde daha önceden belirlenen strateji ve hedeflere ulaşmak için harcanmaktadır. 2014-2020 Stratejisi bağlamında beş temel yapısal fon ve yatırım fonu olan Bölgesel Kalkınma Fonu (*ERDF*), Avrupa Sosyal Fonu (*ESF*), Uyum Fonu (*CF*), Kırsal Kalkınma için Avrupa Tarım Fonu (*EAFRD*) ile Avrupa Denizcilik ve Balıkçılık Fonu (*EMFF*) büyüme ve istihdam oluşturma, iklim değişikliği ve enerji bağımlılığını önleme, yoksulluğu azaltma ve sosyal içerme amaçlarına tahsis edildiği görülmektedir.

Uyum siyaseti kapsamında, yapısal fonların ve yatırım fonlarının kullanımı için programlama, ortaklık ve paylaşımlı yönetim metodolojisi takip edilmektedir (European Commission, 2016). Öncelikle, Komisyon tarafından hazırlanıp Konsey ve Parlamento'ya onaya sunulan Ortak ve Genel Hükümler Tüzüğü'nün-*CPR* (European Parliament and Council, 2013, Regulation [EU] 1303) Ek'inde Ortak Stratejik Çerçeve-*Common Strategic Framework* (European Economic and Social Committee, 2012) gündeme alınmaktadır. Ortak Stratejik Çerçeve, Avrupa 2020 hedeflerine ulaşma noktasında bir nevi yatırım stratejilerinin belirlendiği belgedir. Ardından her bir üye devlet ile Komisyon arasında Ortaklık Anlaşması imzalanmaktadır. Daha sonra tematik ya da coğrafi bazda olabilecek Operasyonel Programlar, Komisyon onayına sunulmaktadır.

Ortak ve Genel Hükümler Tüzüğü'nün, uyum siyasetinin temellerinin belirlendiği, Bölgesel Kalkınma, Avrupa Sosyal, Uyum, Kırsal Kalkınma için Avrupa Tarım ve Avrupa Denizcilik ve Balıkçılık Fonları gibi yapısal fonlar ve yatırım fonlarının yanı sıra Ek'inde yer alan Ortak Stratejik Çerçeve kapsamında Horizons 2020, LIFE, ERASMUS, İstihdam ve Sosyal Yenilik (*EaSI*), CEF, IPA gibi diğer fonlar arasında eşgüdümün ortaya konduğu bir belge olma özelliği taşıdığı belirtilebilir.

2007-2013 programlamasından farklı olarak, 2014-2020 döneminde *ERDF*, *ESF* ve *CF*'nin yanına *EAFRD* ile *EMFF* dâhil edilmiştir. Böylece uyum siyasetinin finansal yönü olan yapısal fonlar (*Structural Funds*) ismi de yapısal fonlar ve yatırım fonları (*European Structural and Investment- ESI Funds*) olarak değişmiştir. 2007-2013 döneminde üç olan öncelikli hedefler ise on bir tematik hedefle değişmiştir.

Yerel yönetimler ve kentler için AB uyum siyaseti kapsamında geliştirilen bir diğer aracın Topluluk Girişimleri olduğu ifade edilebilir. *INTERREG* (*Community Initiative for Interregional Cooperation* [Bölgelerarası İşbirliği için Topluluk İnisiyatifi]), *LEADER* (*Liaison Entre Actions de Développement de l'Economie Rurale* [Kırsal İktisadi Kalkınma Eylemleri Arasında İrtibat]), *URBAN* (*Community Initiative for Troubled Urban Areas* [Sorunlu Kentel Alanlar için Topluluk İnisiyatifi]), *EQUAL* (*Community Initiative for Inequality in the Labour Market* [Emek Piyasasındaki Eşitsizlikler için Topluluk İnisiyatifi]) gibi kısaltmalarla nitelendirilen bu girişimlerin, kentlerin ve ulusal düzeyin hareketlilik kazanmasını hedefleyen projelerde de devreye alındığından söz edilebilir. Söz konusu projeler veya politikalar çerçevesinde meydana getirilen yönetim ağları olabilmektedir. Yapısal fon uygulamalarından bir miktar farklı olarak Topluluk Girişimleri Komisyon'un yönetimindedir. 1994-1999 döneminde ondan fazla Topluluk Girişimleri aktive edilirken; 2000-2006 döneminde sadeleştirilerek sayının dörde indirildiği

görülmektedir. Medina ve Fedeli (2014, s. 13) bu girişimlerin üç ortak özelliğinden bahsetmektedir:

1. Bölgelerarası, sınırötesi ve ulusötesi işbirliği
2. Yeni çözümlere odaklanan deneysel rol üstlenmeleri
3. Deneyim paylaşımı, know-how transferi ve ağ oluşumu

Uyum siyasasının temel ilkelerinden biri olan ortaklık prensibi, ilgili mali araçlar çerçevesinde gerçekleştirilen projelerin planlama ve uygulama süreçlerinde ortak ve paydaşların daha güçlü roller üstlenmesini amaçlamaktadır. Avrupa yapısal fonları ve yatırım fonlarının finanse ettiği projelerin planlama, uygulama, izleme ve değerlendirme aşamalarında da ortaklık prensibi gerekli olan istişare, katılım ve iletişim için bir standart meydana getirmektedir.

AB fonlarının yerel yönetimler tarafından daha fazla kullanılmaya başlaması ve AB'nin özel bir siyasa olarak kentleri bu konuda teşvik etmesi, birbirini besleyen süreçler olarak görülebilir. Zira AB'nin yerelleşme siyasasının etkinlik kazanmaya başlaması ve üstelik bu alanda fonlar gibi görece kuvvetli mali araçlara sahip olunması ile, kentlerin yönetim ağları vasıtasıyla siyasa oluşturma süreçlerine daha fazla dahil olmaya başladığı, temsiliyet kabiliyetlerinin arttığı, kapasitelerinin genişlediği ve görünürlüklerinin arttığı tartışılabilir. Birbirini besleyen söz konusu süreçler itibarıyla, zamanla kentlerin kullandığı mali kaynakların da arttığı gözlemlenebilmektedir.

Üçüncü faktör kapsamında ulusal yönetim ağlarının etkinliğine bağlı olarak AB siyasa süreçlerindeki etkinlik de değişebilmektedir. AB'nin bölgesel, yerel, özel ve sosyal aktörler arasındaki ağ faaliyetlerini (*networking*) teşvik etme sürecini hızlandırması hususunda yine 1988 reformuna referans etmek gerekebilir.

Conzelmann'ın (1995, s. 159-164) yaptığı araştırmadaki bölgelerden biri, 1989-1993 döneminde Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu'nun Hedef 2 (*Objective 2*) programından yararlanan Britanya'nın North West bölgesidir. North West bölgesinde 1989'da kurulan North West İş Liderliği Forumu (*North West Business Leadership Forum*), 300.000 kişiye yakın istihdam sağlayan iş dünyasının önde gelen yaklaşık 30 temsilcisini bir araya getirmektedir.

Komisyon, yapısal fonların kullanımına yönelik “North West Bölgesel Birliği”nin (*North West Regional Association*) kurulmasında bizzat rol oynamıştır. Daha sonra North West İş Liderliği Forumu ile North West Bölgesel Birliği, North West Ortaklığı (*North West Partnership*) altında yerel yönetimleri ve iş dünyasını bir araya getiren yeni yapı altında birleşmiştir. Bu gelişmelerin paralelinde 1993'te bu kez North West Kalkınma Ajansı hayata geçirilmiştir. Komisyon'un da doğrudan rol oynayarak katkıda bulunduğu bu gelişmeler, North West bölgesinin kalkınmasında tarihsel etkiler meydana getirmiştir (Jones ve MacLeod, 2002, ss. 180-183; Williams ve Baker, 2007, ss. 291-313).

Hooghe ve Marks (2001, s. 88), ulusal yönetimlerin kendi aralarında kurdukları ağların sayısının 1.000'den fazla olduğunu belirtmektedir. 1985'te kurulan Avrupa Bölgeler Asamblesi (*Assembly of European Regions*) ya da 1951'de kurulan Avrupa Belediyeleri ve Bölgeleri

Konseyi (*Council of European Municipalities and Regions*) gibi ağ faaliyetlerinin yoğun olarak görüldüğü çatı örgütler söz konusu olduğu gibi daha dar bir coğrafyaya ya da belli bir siyasa alanına hitap eden ya da özel bir sorunun çözümü için kurulmuş olan ağlar da bulunmaktadır. Bu ağların kuruluşunda yapısal fonların kullanımında olduğu gibi Komisyon bizzat öncülük edebilirken; yerel yönetimler kendi aralarında da proaktif bir şekilde EUROCITIES benzeri ağlar teşkil edebilmektedir.

Diğer taraftan, ulusaltı yönetimlerin AB yönetim sistemi içinde hareketliliğini sağlayan temel gelişmelerden biri Brüksel’de açılan ofislerdir (Tatham, 2011, ss. 76-99). Bu ofislerin dört temel işlev gördüğü tespit edilmektedir: bilgi yönetimi, ağ faaliyetleri, yerel ve bölgesel yönetimler ile AB arasında irtibat ve AB siyasalarını etkileme (Huysseune ve Jans, 2008, s. 5-8).

Özellikle mekân, insan kaynağı vb. maliyetlere ya da yaşanan deneyimin ulusaltı yönetimleri tatmin etmemesine bağlı olarak kolektif temsilin ya da ortak ofis kullanımının tercih edildiği görülmektedir (Huysseune ve Jans, 2008, s. 3).

Bölgeleri, belediyeleri, devlet-dışı özel ve sosyal aktörleri Brüksel’de ofis açmaya iten çeşitli sebepler bulunmaktadır. Bunlardan birincisi olarak, lobi faaliyetlerini gerçekleştirebilmek gösterilebilir. Lobi faaliyetlerinin en temel amaçları arasında AB fonlarından daha fazla yararlanabilmenin ve AB karar alma süreçlerini etkileyebilmenin bulunduğu ifade edilebilir. AB fonlarından daha fazla yararlanabilme güdüsünün ağ faaliyetlerini tetiklediği değerlendirilebilir. Zira fonları kullanabilmenin şartı olan ortaklık ve işbirliği için diğer ülkelerin ulusaltı yönetimleri ile ilişkiler geliştirilmiştir. Ayrıca, fonların yönetimi de Komisyon ve diğer AB kurumları ile etkileşim halinde olmayı gerektirebilmektedir.

Bir baskı aracı olarak lobi faaliyetlerinin bir diğer amacı siyasa süreçlerine dâhil olabilmektir. Özellikle müktesebatın önemli uygulayıcıları olarak (CoR, 2003, [OJ/C128, 29.05.2003], s. 57) gerek bilgiye sahip olmak gerekse o siyasanın oluşturulması süreçlerinde yer almak ayrı bir önem arz etmektedir. Bölgeler Komitesi ile, Komisyon’la, Parlamento’yla veya diğer AB kurumları ile etkileşim halinde olmak, bilgiye doğrudan ulaşmak, çalışma grupları içinde yer almak, pozisyon belgelerinin hazırlanmasında söz sahibi olmak bu lobicilik faaliyetlerin başlıcaları arasındadır. Her ne kadar yasama yetkileri olmayan ulusaltı yönetimler için çoğunlukla etkili bir yol olarak değerlendirilmeyen siyasa süreçlerine katılım faaliyetleri; o kentin, belediyenin marka değeri, vizyonu, kimliği ve prestiji gibi unsurların promosyonu açısından cazip olabilmektedir.

Brüksel ofislerinin açılmasındaki ikinci önemli faktör, bilgiye erişim ve bilgiyi yayma ihtiyacıdır. AB müktesebatının önemli bir kısmı özellikle federalist ya da adem-i merkezileşmiş yapıdaki ülkelerin ulusaltı yönetimlerini fazlasıyla etkilemektedir (CoR, 2003, [OJ/C128, 29.05.2003], s. 57). Dolayısıyla, kendilerini pozitif ya da negatif yönde etkileyecek bir düzenleme hakkındaki bilgiyi kaynağından elde etmek bölgeler için vazgeçilmez olmuştur.

Yerel ve bölgesel yönetimlerin ağ faaliyetlerinin gelişiminde ve yeni ağların kurulmasında Brüksel ofislerinin dikkat çekici bir katkı sağladığı ve gelecekte de belirleyici bir işlev üstlenmeye devam edeceği değerlendirilebilir.

Bunun yanı sıra, sıklıkla vurgulanan AB siyasa belgelerindeki atıflar ve ortaya konan vizyona rağmen pratikte güç ve denetim ulusal hükümetlerin elinde kalmaya devam edebilmektedir. Zira yerel meşguliyetler belediyeleri yeterince “körleştirebilmekte”, ancak birkaç “avan-gard” yerel

aktör AB işlerine angaje olmayı başarabilmektedir. Dolayısıyla kentlerin ve kurdukları ağların bahse konu çok düzeyli ortaklık bağlamında bir unsur olarak nitelendirilmesi pek mümkün olamamaktadır (Guderjan, 2012, s. 120).

Ayrıca, ulusaltı yönetimlerin çok katmanlı oyun içindeki rolünün artmasına ilişkin ülkeden ülkeye değişen sonuçların söz konusu olduğu görülmektedir. Anayasal düzenlemelere, bölgesel ve yerel yönetimlerin kendi şartlarına, zamana hatta liderliğe bağlı olarak farklılaşmış sonuçlar meydana çıkabilmektedir. Ancak, yerel aktörlerin etkinliğindeki dönüşüm sürecinin devam etmesi bağlamında daha ileriki dönemlerde ulusaltı yönetimlerin AB karar alma süreçlerindeki rolü üzerine dikkat çekici yeni bulgular ortaya çıkabilecektir.

SONUÇ

Demokratik karar alma süreçleri, vatandaş katılımı, devletin yeni bir anlayışla ele alınması gibi birçok yaklaşımı çoklu aktör, çoklu yapış biçimleri ve çoklu merkezler ile görüşme ve tartışma, pazarlık, müzakere, eşgüdüm, konsensüs gibi süreçlerle ele alan yönetim; demokrasilerin geçirdiği dönüşümü anlamamızda sahip olunan bakış açısının derinlik ve genişlik kazanmasını sağlayabilmektedir.

Yönetişim kavramının 1990'lar itibarıyla; süregelen siyasal, ekonomik, sosyal ve teknolojik değişimlerle birlikte bilimsel literatürde vurgu kazanan bir fenomen haline geldiği dile getirilebilir. Yönetişim kavramının ağ nosyonunu da gündemine almasının, ağlar gibi yapılara hiyerarşi ve piyasaların ötesinden bir bakışla yaklaşılmasına imkân sunduğu mülâhaza edilebilmektedir.

Geleneksel kamu yönetimi yapısının çeşitli strateji, süreç, mekanizma, usul, teknik, yöntem ve dinamiklerle “sarsıldığı” yeni kamu yönetimi ve yönetim yaklaşımını bağlamında; yerindenlik, adem-i merkezleşme, yerel yönetimlerin siyasi, idari ve mali özerklikleri, yetki genişliği/aktarımı, siyasal yerinden yönetim, yerel demokrasi birçok yerelleşme gündemi de yeni bir boyut kazanmıştır.

Söz konusu yeni boyutun, AB kamu yönetim yapısında da yansımalarını görmek mümkün olabilmektedir. Bu anlamda yönetim yaklaşımı; AB siyasa oluşturma süreçlerinin “ağsal” ve hiyerarşik olmayan karakterine vurgu yaparak, ulusaltı aktörlerin de oyunun bir parçası olduğuna ilişkin bir pencere sunabilmektedir (Pollack, 2010, s. 13-14).

Kamunun daha etkin ve daha demokratik hale dönüşebilmesi için devlet dışı aktörlerin süreçlere dahil edilmesi ile ağ tipi yapılanmaların görünürlük kazanmaya başladığı ifade edilebilir. Yönetişim anlayışının bir sonucu gibi (Bartolini, 2011, s. 11) görece kurgularının yumuşaklığı ve eylemlerinin esnekliği ile bir nevi kimlikleşen ağ tipi yapılanmalar (Bouteligier, 2013, s. 41-66); AB yönetim sistemi içinde dikkat çekmeye başlamıştır. AB kamu yönetiminde ortaklaşa hareketin zamanla vurgu kazanmasının, iç içe geçen ilişkilerin ve bilginin yaygınlaşma gereğinin söz konusu görünürlüğün artmasında etkili olduğu tartışılabilir.

Küresel dinamiklerin yaygınlaştırdığı yönetim anlayışı ile birlikte 1990'ların başında Avrupa'nın tek pazar yolunda ilerlemeye başlamasının Avrupalılaşma gibi bir yaklaşımın da

resmin içine girmesini kolaylaştırdığı değerlendirilebilir. Şöyle ki bu dönemde özellikle ulusüstü bir yapıdan doğan mevzuatın uygulanmaya başlaması dikkat çekmektedir. Bununla birlikte, AB bölgesel siyaseti ve uyum siyaseti gibi yerel yönetim aktörlerinin hareketliliğini tetikleyen yaklaşımların da başgösterdiği görülebilmektedir.

Ulusaltı yönetimlerin ulusötesi düzeyde işbirliğine gitmesi, deneyim ve bilgi paylaşımı, yeni meydan okumalar karşısında ortaklaşa olarak yenilikçi çözümler aramaları yönetim yaklaşımının etkisi altında yatay Avrupalılaştırmanın tezahürleri olarak değerlendirilebilmektedir (Guderjan, 2012, s. 107).

Bu bağlamda, ulusaltı yönetimler kendi aralarında kurdukları yönetim ağları yoluyla AB'ye açılan başka kapılar meydana getirebilmekte, AB kurumları da bu yapıların oluşumunu bizzat destekleyebilmektedir. Kamusal, özel ve gönüllü aktörlerin siyaseti oluşturma süreçlerine katılımları AB'nin temel yönetim ilkeleri arasında gösterilebilmektedir. Söz konusu temel ilkeler, 2001 yılında yayınlanan ve AB yönetimi için bir reform niteliği taşıyan "Beyaz Kitap"ta organize ve resmi hale getirilmiştir (Schimmelfenning ve Sedelmeier, 2004, s. 670).

Artan, genişleyen ve yeni eklenen siyaseti alanlarına bağlı olarak siyaseti eşgüdümüne duyulan ihtiyaç (Eberlein ve Newman, 2008, ss. 25-52), çok merkezlilik arz eden yapı ile siyaseti kapasitenin ve siyaseti etkililiğinin artırılması gereği (Héritier, 2003) gibi unsurların, yönetim ağlarının Avrupa yönetiminde gündeme gelmelerine zemin hazırladığından söz edilebilir.

Avrupa kentlerinin AB müktesebatının önemli bir kısmı itibarıyla sorumluluklar üstlenmeleri (CoR, 2003, [OJ/C128, 29.05.2003], s. 57), onların AB ile etkileşim halinde olmalarını ve yönetim yapılarına eklenmelerini hızlandırabilmektedir. Siyasetlerin pasif uygulayıcıları olmaktan öteye geçmek, lobi yapmak, daha fazla siyaseti, mali ve idari kaynağın kendilerine yönelmesi sağlamak, AB ile kentler arasındaki ilişkilerin yeni bir boyut kazanması anlamında dikkat çekebilmektedir.

Diğer taraftan AB, her yeni bütçe döneminde de görülebileceği üzere yerel ve bölgesel ölçekte uygulanan operasyonel programları, yatırım faaliyetlerini ve ilişkili fonlama mekanizmalarını nitelik ve nicelik olarak genişletmektedir. Bu program, plan ve mekanizmaların önemli bir kısmı ortaklık prensibine bağlı olarak kurgulanmaktadır.

Dolayısıyla söz konusu program, plan ve mekanizmalar karşısında yerel yönetimlerin yeni koşullara uyum sağlayabilmeleri, görünürlüklerini, kapasitelerini ve yeterliliklerini arttırmaları yeni meydan okumalar olarak dikkat çekici hale gelebilmektedir. Nihayetinde, ulusal ve ulusüstü düzeydeki etkileşimler gibi yerel yönetimlerin kendi aralarındaki etkileşimler de önemli ve hatta gerekli hale gelebilmektedir.

AB siyasetlerinin temel ilkelerinden biri olan ortaklık prensibini de destekleyecek şekilde, AB yönetimi kapsamında ulusaltı yönetimlerin katılımı münferit olmaktan ziyade kolektif şekilde gerçekleşebilmekte ve bu durum ulusaltı yönetimlerin ağ faaliyetlerini tetikleyebilmektedir (Niederhafner, 2012).

Süreci tespitler halinde özetlemek amacıyla, ulusaltı ağların ağırlıklı olarak 1990'lar ile birlikte AB yönetim sistemi içinde ortaya çıkışlarına ilişkin üç faktör kaynağından bahsedilebilir: Küresel düzey, AB siyaseti, politikaları ve kamu yönetim yapısı düzeyi ile

ulusaltı yönetimlerin içsel motivasyon düzeyi. Bu düzeyler birbirleri ile kesişecek şekilde, yukarıdan aşağıya ve aşağıdan yukarıya etkileşim halindedir.

1. Dışsal olarak etkileyen faktörler:
 - 1.1. Küreselleşme ile değişen ekonomik koşullar (yeni ekonomik yapılar, bilgi ekonomisi vb.)
 - 1.2. Yerel ve bölgesel yönetişimde yeni paradigmatik değişimler (yerelleşme, katılımcı demokrasi, proaktif rol vb.)
2. AB siyaseti, politikaları ve kamu yönetim yapısından kaynaklanan faktörler:
 - 2.1. Ard arda gelen AB genişleme süreçlerinin ve ortak pazarın AB bütünleşme siyaseti üzerinde meydana getirdiği etkiler,
 - 2.2. “Bölgeler Avrupası” ve kentsel siyasalarda kent-bölge gibi kavramların vurgu kazanması (Öner, 2004).
 - 2.3. AB kamu yönetim yapısının bazı “demokrasi açıkları”nı (*democratic deficits*) kapatma ve karar alma süreçlerine yerel birimlerin daha fazla dâhil olması ihtiyacı,
 - 2.4. AB müktesebatının uygulanması açısından üstlenilen anahtar rol,
 - 2.5. AB kamu yönetim yapısında katmanlı yönetişimin de etkisiyle yeni bir “kurumsal birbirine bağlanma”nın söz konusu olması ve ulusaltı yönetimlerin bu yapı içinde vurgu kazanması,
3. Buna karşılık olarak; büyüklüklerine, bağlı oldukları anayasal ve yasal koşullara göre değişmekle birlikte ulusaltı yönetimlerin yönetişim ağları içinde hareketlilik kazanmaları ve birbirleri ile etkileşim haline girmeleri açısından içsel motivasyonel kaynaktan doğan şu faktörler vurgu kazanmaktadır:
 - 3.1. Sosyo-ekonomik gelişim için yeni mali kaynaklara erişim istekleri,
 - 3.2. Daraltıcı ulusal siyaset alanı karşısında manevra ve hareketlilik alanlarını genişletme isteği,
 - 3.3. Siyaset oluşturma süreçlerini etkileme ve çıkarların temsiline yönelik talep (sıkışan ulusal siyaset alanına göre daha fazla hareketlilik vb.),
 - 3.4. Teknik ve uzmanlık gerektiren konularda bilgi ve deneyim paylaşımı, kapasite geliştirme ve iyi uygulamaların karşılıklı paylaşımı (AB müktesebatının uygulanışı, fon yönetimi vb.),
 - 3.5. Görünürlüğünü arttırma, marka değeri oluşturma.

Son olarak, yönetişim ağlarına ilişkin literatürün görece yeni olgunlaşmaya başlamasına bağlı olarak tartışmaların yeni boyutlar kazanarak devam edebileceği öngörülebilir. Mevcutta sahip olunan çerçeve, ağısal yapılanmaların eylemsel etkisini ölçme ve değerlendirme noktasında gelişmeye ihtiyaç duymaktadır. Ağların, ulusal ya da uluslararası kamusal güçlerin dominasyonu karşısında onlarla eşdeğer şekilde teraziye konulması beklenmemelidir.

İlgili literatürün besleneceği ve teorik yaklaşımlar geliştirilmesine katkı sağlayacağı, ampirik çalışmalara dayalı verilerin arttırılmasında fayda görülmektedir. Bununla birlikte, özellikle yönetim ağlarının etkinliği üzerinde ulusaltı yönetimlerin sahip olduğu siyasi, idari, ekonomik ve sosyal güç ile siyasa alanlarının elverişliliği bağlamını ortaya koyacak ampirik çalışmalar ayrıca değerli katkılar sunabilecektir.

KAYNAKÇA

Acuto, M., Morissette, M. ve Tsouros A. (2017). City Diplomacy: Towards More Strategic Networking? Learning with WHO Healthy Cities. *Global Policy*, 8(1), 14-22. doi: 10.1111/1758-5899.12382

Ansell, C. K., Parsons, C. A. ve Darden, K. A. (1997). Dual Networks in European Regional Development Policy. *Journal of Common Market Studies*, 35(3), 347-375. doi: 10.1111/1468-5965.00066.

Ansell, C. (2000). The Networked Polity: Regional Development in Western Europe. *Governance*, 13(2), 279–291. doi: 10.1111/0952-1895.00136

Bache, I. (2003, 27-29 Mart). *Europeanization: A Governance Approach*. EUSA 8th Biennial International Conference, Nashville. http://aei.pitt.edu/554/1/Bache_EUSA.txt (Erişim tarihi: 10 Şubat 2017).

Bache, I. (2004). Multi-level Governance and European Union Regional Policy. I. Bache ve M. Flinders (Ed.). *Multi-level Governance* içinde (ss. 165-178). Oxford: Oxford University Press.

Bache, I. ve Flinders, M. (Ed.). (2004). *Multi-level Governance*. Oxford: Oxford University Press.

Bäckstrand, K. (2006). Multi-Stakeholder Partnerships for Sustainable Development: Rethinking Legitimacy, Accountability and Effectiveness. *European Environment*, 16(5), 290–306. doi: 10.1002/eet.425

Bartolini, S. (2011). New Modes of Governance in Europe: An Introduction. A. Héritier ve M. Rhodes (Ed.), *New Modes of Governance in Europe: Governing in the Shadow of Hierarchy* içinde (ss. 1-18). New York: Palgrave Macmillan

Bauer, M. W. ve Studinger, P. (2011, 03-05 Mart). *European Regions' Relationship with the EU Seen from Below-Re-visiting the Subnational Mobilization Thesis*-. EUSA 12th Biennial International Conference, Boston. http://www.euce.org/eusa/2011/papers/11c_bauer.pdf (Erişim tarihi: 10 Şubat 2017).

Bauer, M. W. ve Becker, S. (2015). Subnational Administrations in the EU Multilevel System: Perspectives from the Bureaucratic Elite. M. W. Bauer ve J. Trondal (Ed.). *The Palgrave Handbook of European Administrative System* içinde (ss. 432-448). UK: Palgrave MacMillan.

Blom, T., Radulova, E. ve Arnold, C. (2008). Theorizing Modes of Governance in the EU: Institutional Design and Informational Complexity. *European Governance Papers (EUROGOV)*, No. C-08-04, <http://www.connex-network.org/eurogov/pdf/egp-connex-C-08-04.pdf> (Erişim tarihi: 10 Şubat 2017).

Bomberg, E. ve Peterson, J. (1998). European Decision Making: the Role of Sub-national Authorities. *Political Studies*, 46(2), 219-235. doi: 10.1111/1467-9248.00137.

Borghetto, E. ve Franchino, F. (2010). The Role of Subnational Authorities in the Implementation of EU Directives. *Journal of European Public Policy*, 17(6), 759-780. doi: 10.1080/13501763.2010.486972

Bouteligier, S. (2013). *Cities, Networks, and Global Environmental Governance: Spaces of Innovation, Places of Leadership*. Oxon: Routledge.

- Bozlağan, R. ve Demirkaya, Y. (2005). Londra Anakent Belediye Sistemi ile Türk Anakent Belediye Sistemi'nin Karşılaştırılması. M. Kösecik ve H. Özgür (Ed.). *Yerel Yönetimler Üzerine Güncel Yazılar-1* içinde (ss. 499-511). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Börzel, T. A. (1997). What So Special About Policy Networks? – An Exploration of the Concept and Its Usefulness in Studying European Governance. *European Integration online Papers (EIoP)*, 1(16), <http://eiop.or.at/eiop/pdf/1997-016.pdf> (Erişim tarihi: 10 Şubat 2017).
- Börzel, T. A. (1998). Organizing Babylon - On the Different Conceptions of Policy Networks. *Public Administration*, 76(2), 253-273. doi: 10.1111/1467-9299.00100
- Börzel, T. A. ve Heard-Lauréote, K. (2009). Networks in the EU Multi-Level Governance: Concepts and Contributions. *Journal of Public Policy*, 29(2), 135-151. doi: 10.1017/S0143814X09001044
- Börzel, T. A. (2011). Networks: Reified Metaphor or Governance Panacea? *Public Administration*, 89(1), 49-63. doi: 10.1111/j.1467-9299.2011.01916.x
- Brender, N., Yzeiraj, B. ve Dupuy, F. (2017). Risk and Accountability: Drivers for Change in Network Governance. The Case of School Restaurants Governance in a Swiss City. *Cogent Business & Management*, 4(1), 1-13. doi: 10.1080/23311975.2017.1384636.
- Bruszt, L. (2008). Multi-level Governance—the Eastern Versions: Emerging Patterns of Regional Developmental Governance in the New Member States. *Regional & Federal Studies*, 18(5), 607-627. doi: 10.1080/13597560802351622
- Castells, M. (2005). *Enformasyon Çağı, Ekonomi, Toplum ve Kültür: Ağ Toplumunun Yükselişi*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Checkel, J. T. (2006). Constructivist Approaches to European Integration. *ARENA and Department of Political Science University of Oslo Working Papers No. 06*, http://www.sv.uio.no/arena/english/research/publications/arena-publications/workingpapers/workingpapers2006/wp06_06.pdf (Erişim tarihi: 10 Şubat 2017)
- Christiansen, T., Føllesdal, A. ve Piattoni, S. (2003). Informal Governance in the European Union: An Introduction. T. Christiansen ve S. Piattoni (Ed.), *Informal Governance in the European Union* içinde (ss. 1-21). Cheltenham ve Northampton: Edward Elgar.
- Commission of the European Communities. (2001, 25 Temmuz). *European Governance – A White Paper*. (COM[2001] 428 final-Official Journal C287 of 12.10.2011). <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52001DC0428&rid=1> (Erişim tarihi: 10 Şubat 2017)
- Committee of Regions. (2003). *Opinion of the Committee of the Regions on the document “Towards the enlarged Union-Strategy Paper and Report of the European Commission on the progress towards accession by each of the candidate countries”, and on the “Report from the Commission to the Council: Explaining Europe’s Enlargement”*. Official Journal C128 of 29.05.2003, ss. 56-62. (2003/C 128/10). [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52002IR0325\(01\)&from=EN](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52002IR0325(01)&from=EN) (Erişim tarihi: 10 Şubat 2017)
- Conzelmann, T. (1995). Networking and the Politics of EU Regional Policy. *Regional and Federal Studies*, 5(2), 134-173. doi: 10.1080/13597569508420928.
- Cram, L. (2011). The Importance of the Temporal Dimension: New Modes of Governance as a Tool of Government. *Journal of European Public Policy*, 18(5), 636-653. doi: 10.1080/13501763.2011.586793

- Demirkaya, Y. (2008). Birleşik Avrupa'nın Yerelleşme Politikası. R. Bozlağan ve Y. Demirkaya (Ed.). *Türkiye'de Yerel Yönetimler* içinde (ss. 29-44). Ankara: Nobel Yayınları.
- Eberlein, B. ve Newman, A. L. (2008). Escaping the International Governance Dilemma? Incorporated Transgovernmental Networks in the European Union. *Governance: An International Journal of Policy, Administration, and Institutions*, 21(1), 25-52.
- European Commission. (2016). *Investing in Regions and Cities: EU Cohesion Policy 2014-2020*. http://ec.europa.eu/regional_policy/fr/information/publications/presentations/2016/investing-in-regions-and-cities-eu-cohesion-policy-2014-2020 (Erişim tarihi: 10 Şubat 2017)
- European Economic and Social Committee. (2012). Common Strategic Framework on Cohesion: 2014-2020. *ECO/329 EESC-2012-1393*. http://webapi.eesc.europa.eu/documentsanonymous/ces1393-2012_00_00_tra_ac_en.doc (Erişim tarihi: 31 Aralık 2016)
- European Parliament and Council. (2013, 17 Aralık). *Regulation No. EU/1303/2013*. Official Journal L347-320 of 20.12.2013. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32013R1303&from=EN> (Erişim tarihi: 10 Şubat 2017)
- Falkner, G. (1997, 29 Mayıs-01 Haziran). *Multi-level Plus Multi-actor: Co-operative Governance in the European Union*. The 5th Biennial International Conference, Seattle. <http://aei.pitt.edu/2577/> (Erişim tarihi: 10 Şubat 2017)
- Falkner, G. (2000). The Policy Networks in a Multi-level System: Convergence towards Moderate Diversity? *West European Politics*, 23(4), 94-120. doi: 10.1080/01402380008425402
- Fleurke, F. ve Willemsse, R. (2006). The European Union and the Autonomy of Sub-national Authorities: Towards an Analysis of Constraints and Opportunities in Sub-national Decision-making. *Regional & Federal Studies*, 16(1), 83-98. doi: 10.1080/13597560500533752
- Goldsmith, M. (1993). The Europeanisation of Local Government. *Urban Studies*, 30(4-5), 683-699. doi: 10.1080/00420989320081871
- Guderjan, M. (2012). Local Government and European Integration– beyond Europeanisation? *Political Perspectives*, 6(1), 105-128. http://www.politicalperspectives.org.uk/wp-content/uploads/PP_final-article6_Europeanisation-or-integration-of-local-government1.pdf (Erişim tarihi: 10 Şubat 2017)
- Hanf, K. I. ve O'Toole, L. J. (2003). Multi-Level Governance Networks and the Use of Policy Instruments in the European Union. H. Th. A. Bressers ve W. Rosenbaum (Ed.), *Achieving Sustainable Development: The Challenge of Governance across Social Scales* içinde (ss. 257-279). USA: Praeger Publishers.
- Happaerts, S. (2008). Inter-subnational Networks for Sustainable Development State-of-the-art and the Experiences of Flanders and Wallonia. *Working Paper No. 8. Katholieke Universiteit Leuven*. https://lirias.kuleuven.be/bitstream/123456789/229035/3/Working%2520Paper%25208_Happaerts.pdf (Erişim tarihi: 10 Şubat 2017)
- Héritier, A. (2003). New Modes of Governance in Europe: Increasing Political Capacity and Policy Effectiveness? T. A. Börzel ve R. A. Cichowski (Ed.), *The State of the European Union: Law, Politics, and Society* içinde (ss. 105-126). Oxford: Oxford University Press.
- Héritier, A. ve Lehmkuhl, D. (2008). The Shadow of Hierarchy and New Modes of Governance. *Journal of Public Policy*, 28(1), 1-17. doi: 10.1017/S0143814X08000755
- Hooghe, L. (1995). Subnational Mobilization in the European Union, *Western European Politics*, 18(3), 175 – 198.

- Hooghe, L. ve Marks, G. (1996). “Europe with the Regions”: Channels of Regional Representation in the European Union. *Publius: Journal of Federalism*, 26(1), 73-92.
- Hooghe, L. ve Marks, G. (2001). *Multi-level Governance and European Integration*. Oxford: Rowman & Littlefield Publishers, Inc.
- Huysseune, M. ve Jans, T. (2008). *Brussels as the Capital of a Europe of the Regions? Regional Offices as European Policy Actors*. School of Politics, Brussels Studies, Issue No. 16. http://www.brusselsstudies.be/medias/publications/EN_57_BruS16EN.pdf (Erişim tarihi: 10 Şubat 2017)
- Jeffery, C. (1997, 29 Mayıs-01 Haziran). *Sub-national Authorities and European Integration: Moving beyond the Nation-state?*. The 5th Biennial International Conference, Seattle. <http://aei.pitt.edu/2635/> (Erişim tarihi: 10 Şubat 2017)
- Jeffery, C. (1998). Les Länder Allemands et l’Europe: Intérêts, Stratégies et Influence dans les Politiques Communautaires. E. Négrier ve B. Jouve (Ed.), *Que Gouvernement les Régions d’Europe?* içinde (ss. 55-84). Paris: L’Harmattan.
- Jeffery, C. (2000). Sub-National Mobilization and European Integration: Does it Make Any Difference. *Journal of Common Market Studies*, 38(1), 01-23. doi: 10.1111/1468-5965.00206.
- Jones, C., Hesterly, W. S. ve Borgatti, S. P. (1997). A General Theory of Network Governance: Exchange Conditions and Social Mechanisms. *Academy of Management Review*, 22(4), 911-945.
- Jones, M. ve MacLeod, G. (2002). Regional Tensions: Constructing Institutional Cohesion? New Regionalism, North West Style. J. Peck ve K. Ward (Ed.). *City of Revolution: Restructuring Manchester* içinde (ss. 180-183). Manchester: Manchester University Press.
- Jordan, A. (2001). The European Union: an Evolving System of Multi-level Governance... or Government? *Policy & Politics*, 29(2), 193-208. doi: 10.1332/0305573012501305
- Jordan, A. ve Schout, A. (2006). *The Coordination of the European Union: Exploring the Capacities of Networked Governance*. Oxford: Oxford University Press.
- Kaiser, W., Leucht, B. ve Gehler, M. (2010). Transnational Networks in European Integration Governance: Historical Perspective on an Elusive Phenomenon. W. Kaiser, B. Leucht ve M. Gehler (Ed.), *Transnational Networks in Regional Integration: Governing Europe 1945-83* içinde (ss. 1-17). Hampshire: Palgrave Macmillan Ltd.
- Kern, K. ve Bulkeley, H. (2009). Cities, Europeanization and Multi-level Governance: Governing Climate Change through Transnational Municipal Networks. *Journal of Common Market Studies*, 47(2), 309-332. doi: 10.1111/j.1468-5965.2009.00806.x.
- Kettunen, P. ve Kull, M. (2009). Governing Europe: the Status and Networking Strategies of Finnish, Estonian and German Subnational Offices in Europe. *Regional and Federal Studies*, 19(1), 117-142. doi: 10.1080/13597560802692447.
- Klijn, E. H. ve Koppenjan, J. F. M. (2000). Public Management and Policy Networks: Foundations of a Network Approach to Governance. *Public Management*, 2(2), 135-158. ISSN 1461-667X.
- Klijn, E. H. ve Skelcher, C. (2007). Democracy and Governance Networks: Compatible or Not? *Public Administration*, 85(3), 587-608.
- Klijn, E. H. (2008). Governance and Governance Networks in Europe: An Assessment of 10 Years of Research on the Theme. *Public Management Review*, 10(4), 505-525. doi: 10.1080/14719030802263954

- Kohler-Koch, B. ve Rittberger, B. (2006). Review Article: The ‘Governance Turn’ in EU Studies. *Journal of Common Market Studies*, 44(1), 27-49. doi: 10.1111/j.1468-5965.2006.00642.x
- Kourtikakis, K. (2005, 31 Mart-02 Nisan). *Networking with National Authorities: Information Sharing and Bureaucratic Accountability in the European Union*. EUSA 9th Biennial International Conference, Texas. http://aei.pitt.edu/3020/1/Kourtikakis_EUSA2005.pdf (Erişim tarihi: 10 Şubat 2017)
- Kübler, D. ve Pagano, M. A. (2012). Urban Politics as Multilevel Analysis. K. Mossberger, S. E. Clarke ve P. John (Ed.), *The Oxford Handbook of Urban Politics* içinde (ss. 114-129). New York: Oxford University Press.
- Le Galès, P. (2002). *European Cities: Social Conflicts and Governance*. New York: Oxford University Press.
- Lefèvre, C. ve d'Albergo, E. (2007). Guest Editorial: “Why Cities are Looking Abroad and How They Go about it. *Environment and Planning C: Politics and Space*, 25(3), 317-326. doi: 10.1068/c2503ed
- Leitner, H., Pavlik, C. ve Sheppard, E. (2002). Networks, Governance, and the Politics of Scale: Inter-Urban Networks and the European Union. A. Herod ve M. W. Wright (Ed.), *Geographies of Power: Placing Scale* içinde (ss. 274-303). Oxford: Blackwell Publishers Ltd.
- MacPhail, E. (2006). Sub-national Authorities and the Open Method of Coordination: A New Opportunity or the Same Old Community? *Journal of Contemporary European Research*, 2(1), 58-74. <http://www.jcer.net/index.php/jcer/article/view/24/26> (Erişim tarihi: 10 Şubat 2017)
- Marks, G. (1992). Structural Policy in the European Community. A. Sbragia (Ed.), *Europolitics: Institutions and Policy Making in the 'New' European Community* içinde (ss. 191-224). Washington DC: The Brookings Institution.
- Marks, G. (1993). Structural Policy and Multilevel Governance in the EC. A. Cafruny ve G. Rosenthal (Ed.), *The State of the European Community* içinde (ss. 391-410). New York: Lynne Rienner.
- Marks, G., Nielsen, F., Ray, L. ve Salk, J. E. (1996). Competencies, Cracks, and Conflicts: Regional Mobilization in the European Union. *Comparative Political Studies*, 29(2), 164-192. doi: 10.1177/0010414096029002002
- Marsh, D. ve Rhodes R. A. W. (Ed.). (1992). Policy Networks in British Government. *Oxford Scholarship Online*, doi: 10.1093/acprof:oso/9780198278528.001.0001
- Medina, M. G. ve Fedeli, V. (2014, 19-24 Temmuz). *European Urban Policy and New Instruments of Territorial Governance*. XXIIIrd World Congress of Political Science (IPSA), Montréal. http://paperroom.ipsa.org/papers/paper_32208.pdf (Erişim tarihi: 10 Şubat 2017)
- Meuleman, L. (2008). *Public Management and the Metagovernance of Hierarchies, Networks and Markets: The Feasibility of Designing and Managing Governance Style Combinations*. Heidelberg: Physica-Verlag.
- Newig, J., Günther, D. ve Pahl-Wostl, C. (2010). Synapses in the Network: Learning in Governance Networks in the Context of Environmental Management. *Ecology and Society*, 15(4): 24. [online] <http://www.ecologyandsociety.org/vol15/iss4/art24> (Erişim tarihi: 10 Şubat 2017)
- Niederhafner, S. (2012). *Functions of Transnational City Networks in Europe and Asia: Same, Same but Different*. IPSA 12th World Congress, Madrid. http://paperroom.ipsa.org/papers/paper_15787.pdf (Erişim tarihi: 10 Şubat 2017)
- Öner, S. (2004). Relations between the EU and Sub-regions and their Impact on the European Nation-state. *DRC Summer School Papers*.

- <http://www.drcsummerschool.eu/static/designs/drcsummerschool/portlets/portlet.application.DocumentStorage/getFile.jsp?order=getFile&id=48&returnUri=/proceedings&returnOrder=getLinks&returnCategoryId=3> (Erişim tarihi: 10 Şubat 2017)
- Papadopoulos, Y. (2007). Problems of Democratic Accountability in Network and Multilevel Governance. *European Law Journal*, 13(4), 469-486. doi: 10.1111/j.1468-0386.2007.00379.x
- Papadopoulos, Y. (2010). Accountability and Multi-Level Governance: More Accountability, Less Democracy? *West European Politics*, 33(5), 1030-1049. doi: 10.1080/01402382.2010.486126
- Perkmann, M. (2003). Cross-Border Regions in Europe: Significance and Drivers of Regional Cross-Border Co-Operation. *European Urban and Regional Studies*, 10(2), 153-171.
- Peterson, J. (2003). Policy Networks. *Reihe Politikwissenschaft Political Science Series, No. 90*. http://www.ihs.ac.at/publications/pol/pw_90.pdf (Erişim tarihi: 10 Şubat 2017)
- Piattoni, S. (2014). Blurring Political and Functional Representation: Subnational Territorial Interests in European Multilevel Governance. P. A. Hall, W. Jacoby, J. Levy ve S. Meunier (Ed.), *The Politics of Representation in the Global Age: Identification, Mobilization, and Adjudication* içinde New York: Cambridge University Press.
- Pierre, J., Røiseland, A. ve Gustavsen, A. (2011, 24-25 Kasım). *Legitimacy by Performance in Democratic Systems? Preparing for Empirical Analysis*. Nordisk Kommuneforskerkonferanse, Gothenburg, Sweden. https://spa.gu.se/digitalAssets/1350/1350024_legitimacy-by-performance-pierre-r-roiseland-gustavsen.docx (Erişim tarihi: 10 Şubat 2017)
- Pollack, M. A. (2010). Theorizing EU Policy-Making. H. Wallace, M. A. Pollack ve A. R. Young (Ed.), *Policy-Making in the European Union* içinde (6th Ed., ss. 15-45). Oxford: Oxford University Press.
- Raab, J. ve Kenis, P. N. (2007). Taking Stock of Policy Networks: Do They Matter? M. S. Sidney, F. Fisher ve G. J. Miller (Ed.), *Handbook of Public Policy Analysis: Theory, Politics and Methods* içinde (ss. 187-200). Boca Raton: CRC Press.
- Rhodes, R. A. W. (1996). The New Governance: Governing without Government. *Political Studies*, 44(4), 652-667. doi: 10.1111/j.1467-9248.1996.tb01747.x
- Rosamond, B. (2009). Supranational Governance. C. Rumford (Ed.), *The SAGE Handbook of European Studies* içinde (ss. 89-110). London: SAGE Publications Ltd.
- Sánchez, J. (2008). Sub-state Networks and Regional Integration in the European Union and Latin America. *Decentralised Cooperation Yearbook 2007/Observatorio de la Cooperación Descentralizada*, 178-209. http://observ-ocd.org/sites/observ-ocd.org/files/publicacion/docs/456_242.pdf (Erişim tarihi: 10 Şubat 2017)
- Sassen, S. (2005). D The Global City: Introducing a Concept. *Brown Journal of World Affairs*, 11(2), 27-43.
- Schimmelfenning, F. ve Sedelmeier, U. (2004). Governance by Conditionality: EU Rule Transfer to the Candidate Countries of Central and Eastern. *Journal of European Public Policy*, 11(4), 669-687. doi: 10.1080/1350176042000248089
- Schultze, C. J. (2003). Cities and EU Governance: Policy-takers or Policy-makers? *Regional and Federal Studies*, 13(1), 121-147. doi: 10.1080/714004785

Setzer, J. (2009). *Subnational and transnational climate change governance: Evidence from the state and city of São Paulo, Brazil*. Fifth Worldbank Urban Research Symposium, Cities and Climate Change: Responding to an Urgent Agenda, Marseille. <http://siteresources.worldbank.org/INTURBANDEVELOPMENT/Resources/336387-1256566800920/6505269-1268260567624/Setzer.pdf> (Erişim tarihi: 10 Şubat 2017).

Smismans, S. (2006). New Modes of Governance and the Participatory Myth. *European Governance Papers (EUROGOV)*, No. N-06-01, http://edoc.vifapol.de/opus/volltexte/2011/2460/pdf/egp_newgov_N_06_01.pdf (Erişim tarihi: 10 Şubat 2017).

Sørensen, E. ve Torfing, J. (2007). Introduction: Governance Network Research: Towards a Second Generation. E. Sørensen ve J. Torfing (Ed.), *Theories of Democratic Network Governance* içinde (ss. 1-21). Hampshire and New York: Palgrave MacMillan.

Stoker, G. (2006). Public Value Management: A New Narrative for Networked Governance? *The American Review of Public Administration*, 36(1), 41–57. doi: 10.1177/0275074005282583

Tatham, M. (2011). “With or Without You”? Revisiting Territorial State-bypassing in EU Interest Representation. P. Mair ve J. Thomassen (Ed.), *Political Representation and European Union Governance* içinde (ss. 76-99). Oxon: Routledge.

Torfing, J. (2007). Introduction: Democratic Network Governance. M. Marcussen ve J. Torfing (Ed.), *Democratic Network Governance in Europe* içinde (ss. 1-20). New York: Palgrave Macmillan.

Torfing, J. ve Sørensen, E. (2014, 01-03 Şubat). *The European Debate on Governance by Networks: Towards a New Paradigm?* International Symposium on Institutional Design for Conflict Resolution and Negotiation, Graduate School of Law at Nagoya University, Japan. <http://ir.nul.nagoya-u.ac.jp/jspui/bitstream/2237/20935/1/02Jacob%20Torfing%20and%20Eva%20S%C3%B8rensen.pdf> (Erişim tarihi: 10 Şubat 2017)

Van Kersbergen, K. ve Van Waarden, F. (2004). ‘Governance’ as a Bridge between Disciplines: Cross-Disciplinary Inspiration Regarding Shifts in Governance and Problems of Governability, Accountability and Legitimacy. *European Journal of Political Research*, 43(2), 143–171. doi: 10.1111/j.1475-6765.2004.00149.x

Warleigh, A. (2006). Conceptual Combinations: Multilevel Governance and Policy Networks. M. Cini ve A. Bourne (Ed.). *Palgrave Advances in European Union Studies* içinde (ss. 77-95). New York: Palgrave Macmillan Ltd.

Williams, G. ve Baker, M. (2007). Strategic and Regional Planning in North West. H. T. Dimitriou ve R. Thompson (Ed.). *Strategic Planning for Regional Development in the UK* içinde (ss. 291-313). Oxon: Routledge.

Wollmann, H. ve Thurmaier, K. (2012). Reforming Local Government Institutions and The New Public Management. K. Mossberger, S. E. Clarke ve P. John (Ed.), *The Oxford Handbook of Urban Politics* içinde (ss. 179-209). New York: Oxford University Press.